

dr hab. Grażyna Dehnel, prof. nadzw. UEP
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
Wydział Informatyki i Gospodarki Elektronicznej
Katedra Statystyki

Poznań, 07 sierpnia 2018 r.

Recenzja

Rozprawy doktorskiej mgr. Jacka Wychowanka

pt. „Budowanie konkurencyjności małych przedsiębiorstw w branży piekarniczko-cukierniczej z wykorzystaniem innowacji i tradycji”

napisanej pod kierunkiem naukowym dr hab. Małgorzaty Markowskiej, prof. UE

promotor pomocniczy dr Kamil Fijorek

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu,

Wydział Ekonomii, Zarządzania i Turystyki,

Jelenia Góra 2018

Tematyka pracy

Współcześnie działające przedsiębiorstwa muszą stawiać czoła coraz bardziej skomplikowanym warunkom rozwoju. Poza narastającymi w ich otoczeniu turbulencjami istotną rolę pełnią nieustannie pojawiające się nowe wymogi konkurencyjne oraz zwiększające się natężenie konkurencji. Prowadzenie działalności gospodarczej wiąże się zatem z poszukiwaniem własnych rozwiązań umożliwiających sprawne funkcjonowanie i konkurowanie na rynku. Z pewnością czynnikami pozwalającymi na to są doświadczenie i wiedza wyniesiona z tradycji oraz umiejętność ich wykorzystania w sposób innowacyjny. Dwa wskazane tu wyznaczniki rozwoju przedsiębiorczości: tradycja i innowacje stanowią główne filary, na których oparto badanie opisane w przedłożonej do recenzji pracy doktorskiej. Z kolei rozwój przedsiębiorczości stanowi jedną z podstawowych determinant rozwoju gospodarczego. Stąd też uważam, że temat podjęty w pracy jest ważny i aktualny. Dodatkowo na podkreślenie zasługuje to, że analiza ma wymiar branżowy. Badania dotyczące konkurencyjności prowadzone są w reguły na poziomie kraju, regionu bądź całego sektora przedsiębiorstw. Opracowanie stanowi zatem wypełnienie luki w zakresie badań konkurencyjności przedsiębiorstw z konkretnej branży. Ważnym elementem jest powiązanie dwóch zdawałoby się przeciwstawnych obszarów: tradycja i innowacyjność. Każdy z nich, z osobna szeroko omówiono w literaturze przedmiotu, jednak prac z zakresu działalności

podmiotów gospodarczych w odniesieniu do ich tradycji i z uwzględnieniem ich innowacyjności jest zdecydowanie mniej. Kolejnym spostrzeżeniem jest to, że praca została napisana przez osobę bezpośrednio zaangażowaną w prowadzenie działalności gospodarczej, a przez to posiadającą bogate doświadczenie z praktyki funkcjonowania firmy na rynku, zarządzania przedsiębiorstwem, zabiegania o jej konkurencyjność. Poddając zatem ocenie wartość rozprawy z punktu widzenia podjętej tematyki badawczej stwierdzam, że przedstawiona praca, łącząc w sobie zarówno teoretyczny wymiar przedsiębiorczości, jak i praktykę działalności gospodarczej, odwołuje się do ważnego i aktualnego problemu ekonomicznego.

Cel pracy i hipotezy badawcze

W pracy główny cel przeprowadzonego badania sformułowano w sposób ogólny jako: ocenę zakresu wykorzystania innowacji i tradycji przez małe przedsiębiorstwa w branży piekarniczo-cukierniczej w procesie budowania przewagi konkurencyjnej. Doprecyzowania dokonano wskazując szczegółowo cele poznawcze, cel metodyczny oraz cel praktyczny. Na ich bazie określono problem badawczy oraz problemy cząstkowe, które z kolei stały się podstawą do postawienia hipotezy głównej i czterech hipotez cząstkowych.

Struktura pracy

Struktura pracy podporządkowana jest realizacji celu głównego, jak i celów szczegółowych na drodze weryfikacji postawionej we wstępie hipotezy badawczej oraz hipotez cząstkowych. Rozprawa doktorska liczy 265 stron i składa się ze wstępu, siedmiu rozdziałów, zakończenia, literatury, spisu rysunków, tabel, fotografii, dwóch aneksów oraz streszczenia w języku angielskim. Praca ma charakter teoretyczno-empiryczny. Zachowano w niej właściwe proporcje klasycznego opracowania naukowego, kładąc jednak szczególny nacisk na część teoretyczną, w której Autor między innymi dokonuje dogłębnego przeglądu literaturowego.

W rozdziale pierwszym omówiono zagadnienia związane z rolą jaką pełnią małe przedsiębiorstwa w gospodarce rynkowej. Dokonano przeglądu definicji, cech i klasyfikacji małych przedsiębiorstw w Polsce. Scharakteryzowano ich działalność oraz funkcje we współczesnej gospodarce, poddano ocenie ich znaczenie i rolę ze szczególnym

uwzględnieniem wzrostu gospodarczego. Rozdział kończy statystyczna analiza struktury sektora.

Kolejne dwa rozdziały rozprawy poświęcone są zagadnieniom związanym z pojęciem konkurencyjności. W rozdziale drugim konkurencyjność rozpatrywana jest w odniesieniu do procesu zarządzania strategicznego w ramach sektora małych przedsiębiorstw. Przedstawiono w nim modele rozwoju małych firm ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań procesu zarządzania. Scharakteryzowano znaczenie i koncepcje zarządzania strategicznego. Ponadto określono kierunki strategiczne rozwoju małych jednostek uwzględniając takie elementy, jak chociażby analiza strategiczna. Rozdział trzeci poświęcono zagadnieniu konkurencyjności przedsiębiorstw omawiając między innymi rodzaje, modele i instrumenty budowania przewagi konkurencyjnej. Kolejne dwa rozdziały dotyczą kluczowych składowych rozprawy jakimi są innowacje i tradycja w małych przedsiębiorstwach. W rozdziale czwartym poddano ocenie znaczenie innowacji i tradycji w małych przedsiębiorstwach, określono uwarunkowania i bariery aktywności innowacyjnej małych przedsiębiorstw oraz czynniki decydujące o wykorzystaniu tradycji. Rozdział piąty zawiera charakterystykę badań w zakresie innowacyjności prowadzonych przez statystykę publiczną. W kolejnym, szóstym rozdziale rozważania zawężono do branży piekarniczo-cukierniczej. Stanowi on swojego rodzaju wprowadzenie do kolejnej, empirycznej części pracy. Omówiona w nim została szczegółowo specyfika badanej branży, uwarunkowania funkcjonowania w jej ramach firm. Rozdział siódmy ma charakter empiryczny. Zawiera charakterystykę badania ankietowego przeprowadzonego na terenie województwa dolnośląskiego wśród przedsiębiorstw prowadzących działalność piekarniczo-cukierniczą. W badaniu szczególny nacisk położono na detekcję powiązań pomiędzy określonymi charakterystykami przedsiębiorstwa, a takimi wielkościami jak innowacje, tradycja, konkurencyjność.

W ostatniej części dysertacji – *Zakończeniu* - w syntetyczny sposób przedstawiono wyniki i osiągnięcia z przeprowadzonej pracy badawczej. Autor przywołuje sformułowane we *Wstępie* hipotezy oraz w sposób precyzyjny omawia wyniki procesu weryfikacyjnego. Struktura całej pracy jest poprawna. Podział na rozdziały logiczny i odpowiadający rozwiązaniu problemu badawczego.

Rozprawa doktorska oparta jest na literaturze obejmującej około 255 pozycji (w tym około 21% prac jest w języku angielskim). Są to publikacje przede wszystkim z zakresu

zarządzania, ekonomii, przedsiębiorczości. W wykazie literaturowym znalazły się trzy pozycje autorskie Doktoranta.

Strona formalna pracy jest poprawna. W pracy zdarzają się jedynie drobne błędy o charakterze redakcyjnym.

Ocena merytoryczna pracy:

Lektura pracy skłoniła mnie do sformułowania kilku uwag i spostrzeżeń.

Tytuł rozprawy wskazuje na to, że przedmiotem badania są małe przedsiębiorstwa. W badaniu ankietowym uwzględniono jednak także jednostki średnie. Zostały one co prawda wykluczone z analizy, ale tylko częściowo – jeśli dobrze rozumiem treść właściwą tabeli 7.2. Przy wyznaczaniu wskaźników struktury w mianowniku jako punkt odniesienia przyjmuje się całą badaną próbę – włącznie z przedsiębiorstwami średnimi. Ponadto niektóre z sformułowanych wniosków odnoszą się do firm średnich.

W rozdziale 1.1 przedstawiono definicje i klasyfikacje przedsiębiorstw. Pominięto jednak podejście, do którego odwołuje się Autor w pracy, stosowane w badaniach prowadzonych przez GUS. Pisząc o kwestiach definicyjnych chcę zwrócić również uwagę na różnicę pomiędzy osobą zatrudnioną, a pracującą. W statystyce publicznej, w przeciwieństwie do *Ustawy o swobodzie działalności gospodarczej*, przy klasyfikacji przedsiębiorstw odwołujemy się do liczby osób pracujących, a nie zatrudnionych. Nie wszędzie w pracy dopilnowano tego rozróżnienia (podrozdział 6.2, 7.1, 7.4, Zakończenie).

W podrozdziale 1.4., biorąc pod uwagę odwoływanie się Doktoranta do procesu przemian ilościowo-jakościowych należałoby raczej odnieść się do rozwoju gospodarczego, a nie wzrostu gospodarczego.

Ponadto, w moim odczuciu zbyt mało uwagi poświęcono relacji zachodzącej pomiędzy sektorem małych przedsiębiorstw a regionem, która odgrywa bardzo dużą rolę zwłaszcza w przypadku tego sektora przedsiębiorstw.

W rozdziale 5 warto byłoby uwzględnić także inne publikacje GUS, w których prezentowana jest ocena innowacyjności takie jak na przykład: „*Przedsiębiorstwa niefinansowe powstałe w latach 2012-2016*” czy „*Warunki powstania i działania oraz perspektywy rozwojowe polskich przedsiębiorstw*”.

W podrozdziale 7.1. „Dobór próby przedsiębiorstw do badań i realizacja sondażu diagnostycznego” przedstawiono charakterystykę badania, w tym doboru próby. Jak zwykle w tego typu badaniach jednym z najtrudniejszych do pokonania problemów jest problem odmów odpowiedzi. Niestety w wielu przypadkach jednostki nieuczestniczące w badaniu są całkowicie pomijane w analizie. W moim przekonaniu jednak nie powinno tak być. Stanowią one bowiem ważny element badania, który powinien być także poddany ocenie – choćby ogólnej. Myślę, że warto byłoby to uwzględnić w pracy i scharakteryzować grupę podmiotów gospodarczych, które nie wzięły udziału w badaniu.

Zdanie „W związku z odmowami nastąpiło pewne „zachwianie” reprezentatywności próby.” wymaga preredagowania. Termin reprezentatywności próby odnosi się do badań prowadzonych metodą reprezentatywną. Nie dotyczy on badań, w których próba dobierana jest w sposób celowy. (s.196)

Nie do końca zgadzam się z twierdzeniem zawartym w zakończeniu „Treść rozprawy doktorskiej została podporządkowana poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie: czy możliwe jest nowoczesne podejście do branży z tradycją?”

Wnioski sformułowane na podstawie badania ankietowego, przedstawione w *Zakończeniu* mają bardzo ogólny charakter – tymczasem, zgodnie z metodyką badań ankietowych powinny dotyczyć jedynie przedsiębiorstw z branży piekarniczo-cukierniczej. Przedsiębiorstwa te charakteryzują się swoją specyfiką, na to sam Autor zwracał uwagę w rozprawie. Poza tym, w podsumowaniu wyników badania empirycznego wskazuje się jedynie na małe przedsiębiorstwa – podczas, gdy wśród 106 przebadanych firm znalazły się też jednostki średnie.

Przestrzegabym przed nadużywaniem zwrotów takich jak np. „czynniki takie jak tradycja i innowacyjność są w stanie zapewnić sukces przedsiębiorstwa”, (s.5) zwłaszcza w kontekście sformułowanego problemu badawczego.

Zgłoszone przeze mnie uwagi nie umniejszają wartości pracy i nie mają wpływu na jej pozytywną ocenę. Niewątpliwym walorem pracy jest oryginalność postawionego problemu naukowego, jak i umiejętność prowadzenia badania naukowego w dziedzinie ekonomii.

Ogólna ocena

1. Dysertacja osadzona jest przede wszystkim na gruncie nauk ekonomicznych. Praca dotyczy ważnego i bardzo aktualnego zagadnienia, jakim jest konkurencyjność przedsiębiorstw. Podjęty w rozprawie temat wpisuje się w kierunek nasilających się zmian w funkcjonowaniu i otoczeniu przedsiębiorstw, szczególnie w obszarze innowacyjności.
2. Doktorant wykazał się umiejętnością formułowania problemu naukowego, prowadzenia analizy oraz wnioskowania. Zarówno cele rozprawy, jak i hipotezy zostały określone w sposób poprawny. Poprzez weryfikację hipotez osiągnięto założone cele.
3. Struktura pracy jest poprawna. Kolejność rozdziałów zgodna jest z logicznym porządkiem realizacji etapów badania naukowego.
4. Rozprawa zawiera solidną podbudowę teoretyczną, stanowiącą wstęp do badania empirycznego, świadcząca o dociekliwości badacza, dogłębnej analizie zarówno tematyki, jak i przedmiotu badania.
5. Praca dowodzi umiejętności sformułowania problemu badawczego oraz samodzielnego prowadzenia pracy naukowej
6. Strona formalna nie budzi zastrzeżeń. Praca napisana jest jasnym i łatwym w odbiorze językiem.
7. Dysertacja oparta jest na bogatej literaturze przedmiotu.

W świetle przedstawionej powyżej oceny rezultatów recenzowanej pracy stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr. Jacka Wychowanka pt. *„Budowanie konkurencyjności małych przedsiębiorstw w branży piekarniczo-cukierniczej z wykorzystaniem innowacji i tradycji”* spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim w obowiązujących przepisach zgodnie z treścią art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (DZ.U. nr 65, poz. 595 z późn. zm.) i wnoszę o dopuszczenie do publicznej jej obrony.

Poznań, 07 sierpnia 2018 r.

Grzegorz Delucl

Poznań 07.08.2018 r.

Szanowna Pani

Prof. dr hab. Elżbieta Sobczak, prof. nadzw. UE

Dziekan Wydziału Ekonomii, Zarządzania i Turystyki w Jeleniej Górze

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Szanowna Pani Dziekan,

W załączeniu przekazuję recenzję pracy doktorskiej p. mgr. Jacka Wychowanka pt. „Budowanie konkurencyjności małych przedsiębiorstw w branży piekarniczocukierniczej z wykorzystaniem innowacji i tradycji” napisanej pod kierunkiem naukowym dr hab. Małgorzaty Markowskiej, prof. UE oraz wypełnione druki.

Z poważaniem

Grażyna Dehnel